

WYDZIAŁ ARCHITEKTURY
Politechniki Warszawskiej
1887/18

Odbitka z tomu XXII-go

PAMIĘTNIKA FIZYOGRAFICZNEGO

wydawanego z zapomogi Kasy pomocy dla osób, pracujących na polu naukowym,
imienia D-ra med. Józefa Mianowskiego.

Maryan Wawrzeniecki.

ZBIORY WYKOPALISK PRZEDHISTORYCZNYCH

przy Muzeum Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach.

KOMITET REDAKCYJNY STANOWIĄ:

F. Chłapowski, W. Gorczyński, K. Hadaczek, H. Hoyer, L. Krzywicki, K. Kulwieć, J. Lewiński,
E. Loth, E. Majewski, S. Miklaszewski, J. Morozewicz, J. Nusbaum-Hilarowicz, W. Raciborski,
E. Romer, W. Rothert, M. Siedlecki, J. Siemiradzki, K. Stołyhwo, J. Talko-Hrynczewicz,
S. J. Thugutt, J. Trzebiński, Z. Weyberg, Z. Woycicki, R. Zuber.

Redaktor: K. STOŁYHWO.

Wydawca: K. KULWIEĆ.

Dział I — Meteorologia. Dział II — Geografia, Geologia, Mineralogia i Pedologia.
Dział III — Zoologia. Dział IV — Botanika. Dział V — Antropologia, Archeologia
i Etnografia.

WARSZAWA

DRUK. I LIT. JANA COTTY, KAPUCYŃSKA 7

1914

BIBLIOTEKA
WYDZIAŁU ARCHITEKTURY
Politechniki Warszawskiej

40

PAMIĘTNIK FIZYOGRAFICZNY

wychodzi w Warszawie od r. 1881 w postaci dużego tomu z licznymi ilustracjami.

PRENUMERATA PAMIĘTNIKA FIZYOGRAFICZNEGO wynosi rb. 5, z przesyłką pocztową — rb. 5.50 i może być wnoszona pod adresem: REDAKCYA ZIEMI (Aleje Jerozolimskie № 29 w Warszawie).

REGULAMIN REDAKCYI PAMIĘTNIKA FIZYOGRAFICZNEGO.

1) Autorowie proszeni są o dołączanie do swych prac streszczenia w języku obcym: francuskim, angielskim, włoskim lub niemieckim, oraz o podanie tytułu swej pracy w języku francuskim.

2) Autorowie otrzymują do 100 odbitek w okładce natychmiast po ukończeniu druku ich pracy, niezależnie od czasu ukazania się w handlu księgarskim całego tomu Pamiętnika Fizyograficznego.

3) Korektę I-szą pracy prowadzą i podpisują autorowie. Ostatnią korektę podpisuje redaktor, któremu autorowie powinni zwrócić wraz z korektą rękopis swej pracy.

4) Materiał, przeznaczony do druku, winien być pisany na jednej stronie z pozostawieniem marginesu i wolnego miejsca przed tytułem do notat redakcyjnych.

5) Nazwiska, wyrazy lub zdania, które autor chce mieć wydrukowane czcionkami rozstawionymi, należy podkreślać linią punktową. Nazwy techniczne, gatunkowe i t. p., które są wyróżniane w druku kursywą, w rękopisie należy podkreślić linią pojedynczą. Wyrazy lub znaki wyjątkowego znaczenia, mające być wydrukowane czcionkami grubymi, należy podkreślać linią podwójną.

6) Na korekcie autor winien położyć swój podpis oraz wyrazić życzenie co do liczby oddzielnych odbitek.

7) Do czasu ustalenia pisowni polskiej stosowana będzie w Pamiętniku Fizyograficznym pisownia Akademii Umiejętności w Krakowie.

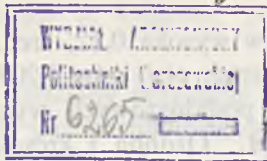
Redaktor *Kazimierz Stolyhwo.*

Adres Redakcyi Pamiętnika Fizyograficznego:
Warszawa, Kaliksta 8. Pracownia Antropologiczna Towarzystwa Naukowego
Warszawskiego.

Adres Administracyi Pamiętnika Fizyograficznego:
Warszawa, Aleje Jerozolimskie 29. Polskie Towarzystwo Krajoznawcze.

*Szanownemu Panu Doktorowi
Stefanowi Szyllerowi*

*w upominku
Doktoral
R/XI. 1916.*

Maryan Wawrzeniecki.

Zbiory wykopalisk przedhistorycznych przy Muz. Oddziału Polskiego Tow. Krajoznawczego w Kielcach.

Delegowany przez Komisję Fizyograficzną przy Towarzystwie Krajoznawczem w Warszawie do naukowego opracowania zbioru wykopalisk Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach, pracę prowadziłem od 8 do 17 sierpnia 1912 roku.

Dzięki niezmiernemu porządkowi, w jakim zbiory są utrzymane przez czcigodnego kustosa p. profesora Tadeusza Włoszka, a dział wykopalisk przez p. Zdzisława Lenartowicza art. malarza, praca moja szła pomyślnie.

Członek Towarzystwa Krajoznawczego Kieleckiego p. Władysław Koterski czynnie pomagał mi przy przenoszeniu zabytków i fotografowaniu. Fotograf p. Adam Badzian właściciel zakładu fotogr. chętnie i za przystępną cenę wywoływał klisze. Z klisz tych utworzyło się 18 tablic, z których tylko 8 reprodukowano dla braku środków materyalnych.

Wyż wymienionym składam niniejszem podziękowanie.

Badrzychowice. Kielecka, p. Stopnicki, g. Grotniki, p. Stróżyska.

Fragment rozłupanego na połowę kamiennego młota długi 0,091, gruby 0,028. Otwór oddalony od tylca 0,035, od cieńszego końca 0,039, grubość przy tylcu 0,035.

Czechów (Tab. VIII — 3—4). Kielecka, p. Pińczowski, nad strum. Niegawą g. Kliszew, p. Kije.

Typowy grób żarowy podkloszowy.

Klosz wysoki 0,395, śred. otw. górnego 1) 0,275 2) 0,295, średnica dna 0,145. Obwód największy 1,21. Z wierzchu barwa jasno żółta, wewnątrz szara.

Pod kloszem urna z kośćmi palonemi.

Urna wysoka 0,278, śred. otw. gór. 0,173, średnica dna 0,11, obwód największy 0,77, z gliny jasno-czerwonej w żółtą bez ozdób. Urna ta nakryta misą-pokrywą.

Misa-pokrywa wysoka 0,09 śred. otw. górn. 0,222, śred. dna 0,078. Misa ta szaro-żółta z jednej strony ma niewielki występ, ornament z szeregu drobnych wgłę-

Pam. Fizyogr. — T. XXII. — Zbiory wykopalisk przedh.

1

069(438 Kielce) : 574 (1914)
arch. STEFANA SZYLLERA

bień wykonanych na świeżej glinie. Wnętrze misy w stosunku do barwy zewnętrznej ciemno-szare.

Urna z misą-pokrywą, klosza brak.

Urna z odbitą górną częścią; przy załamaniu szyi ozdoba z kresek, wysokość 0,21.

Misa-pokrywa bez ornamentów wysoka 0,12, śred. otw. gór. 0,208, śred. dna 0,085.

Misa-pokrywa wysoka 0,09, śred. otw. gór. 0,207, śred. dna 0,085.

Urna szaro-czarna typu urn podkloszowych wysoka 0,227, śred. otw. gór. 0,17, (brak dna), obwód największy 0,81. Ozdoba z kresek.

Misa-pokrywa wysoka 0,094, śred. otw. gór. 0,22, śred. dna 0,079.

Przystawka barwy czerwonej wysoka 0,037, śred. otw. gór. 0,031, śred. dna 0,02.

Damienice (Damianice). Kielecka, p. Miechowski, gm. i p. Koniusza (do Piotrkowic). Z góry Wyżrał albo Patrolnia o 4 do 5 w. od Proszowic.

Siekiero-klin krzemienno otłukiwany z ostrzem polerowanym o przekroju czworokątnym; tylec utracony, długi 0,087, szer. u ostrza 0,043, szer. u tylca 0,025, grubość w tylcu 0,019.

Nożyk kamienny długi 0,108, szeroki w tylcu 0,018, szeroki w cieńszym końcu 0,004.

Siekiero-klinik otłukiwany ze śladami polerowania przy ostrzu długość 0,075, szer. u ostr. 0,035, u tylca 0,024, grubość w tylcu 0,015. Przekrój czworokątny.

Siekiero-klin krzemienno otłukiwany z gładkim ostrzem o przekroju czworokątnym długi 0,12, szeroki u ostr. 0,049, w tylcu 0,026, gruby u tylca 0,014.

Drobna amforka neolityczna szaro-żółta (ornament sznurowy) w około szyi 3 proste poziome a niżej pionowe kreski. 2 małe ucha, wysokość 0,052, śred. otw. gór. 0,055, śred. dna 0,041, obwód największy 0,22.

Dobrowoda. Kielecka, p. Stopnicki, g. Olganów, p. Dobrowoda.

Młot z szarego drobnoziarnistego kamienia długi 0,092, szeroki przy otworze 0,035, grubość tylca 0,016, grubość przodu 0,016.

Drożejowice. Kielecka, p. Pińczowski, g. Drożejowice, p. Skalbmierz.

Naczynie grodziskowe czarne, ornament stemplowy, niżej — ryty poziomy falisty i prosty wysokość 0,152, śred. otw. gór. 0,08, śred. dna 0,082.

Działoszyce. Kielecka, p. Pińczowski, gm. i p. Działoszyce.

Siekiero-klin krzemienno polerowany o przekroju czworokątnym długi 0,182. Szeroki u ostrza 0,075, szeroki u tylca 0,04, gruby u tylca 0,017.

Gorzyczany. Radomska, pow. Sandomierski, g. Samborzec, p. Chrobrzany.

Mały fragment skorupy grodziskowej zdobny ornamentem t. z. „woda“ (monety z XI w. S. G. K. P.).

Jakuszowice. Kielecka, p. Pińczowski, gm. Kaźmierza Wielka p. K. M.

Przy kopaniu piasku znaleziono cenne zabytki metalowe z okresu wędrówek narodów (350–500 po Chr.) a wedle d-ra W. Demetrykiewicza z V–VIII w. po Chrystusie. Wykopalisko to, z którego miecz prosty żelazny ma długość 0,885 (na ręko-

jeści guz bursztynowy, pochwa ozdobiona blachami złotą i srebrną), znajduje się w Muzeum Narodowym m. Krakowa pod № 122756. Pan Padechowicz, geometra, udzielił mi w Kielcach wiadomości, iż w pobliżu Jakuszowic jest kurhan, inne zaś kurhany idą rzędem ku Bejscom i Królewicom.

Jerzmanowice. Kielecka, p. Olkuski, pod Ojcowem, g. Ojców, p. Jerzmanowice.

Z jaskini tego nazwiska kościany przedmiot długi 0,06, część kwadratowa—bok dł. 0,014 (Tabl. IV—7). Otwór pośrodku otoczony punktami.

Siekierki krzemienne otłukiwane, jedna ze śladem gładzenia długość 0,082 i 0,057 (utrącona), szerokość przy ostrzu 0,048 i 0,033.

Kępie (pod Żarnowcem). Kielecka, p. Miechowski, g. Tczyca, p. Uniejów.

Siekiero-młot z granitu nieco utrącony przy ostrzu, długi 0,14, grubość przy tylcu 0,057, otwór od tylca odległy 0,049, otwór od ostrza odległy 0,069.

Kije. Kielecka, p. Pińczowski, g. Kliszów, p. Kije.

Fragment płaskiego młota pękniętego w otworze; przekrój czworokątny; polerowany (granit), długi 0,057, gruby 0,033, szeroki przy otworze 0,046.

Klimontów. Radomska, p. Sandomierski, gm. i p. Klimontów.

Tablica rozmaitych żelaz historycznych, w ich liczbie są jednak podejrzane, do tych zaliczam:

Mały nożyk żelazny zgięty rytualnie raz (la Tène) długość 0,18 — rękojeść 0,46.

Rodzaj noża czy mieczyka (skramasaks?) z jednej strony ostry długi 0,43, szeroki w rękojeści 0,03.

Kabłak żelazny, prawdopodobnie od wiaderka.

Koprzywnica (folwark). Radomska, p. Sandomierski, gm. i p. Koprzywnica.

Tablica: 12 fragmentów ornamentowanej ceramiki.

Ornament paznogciowy.

Epoka grobów podkloszowych.

Niegostawice (przy zlewie Mozgawy z Nieszawą). Kielecka, p. Jędrzejowski, gm. i p. Nawarzyce.

Miecz żelazny 3 razy rytualnie zgięty; długość całości 0,51, długość oddzielnych zgięć 0,16 — 0,135 — 0,2; w ostatniej części na 0,2 całości rękojeść stanowi 0,128. Szerokość miecza przy rękojeści 0,04, szerokości części dalszych 0,032 — 0,033 — 0,031. Rękojeść przy mieczu szeroka 0,019, a dalej ku końcowi 0,009.

Grot żelazny (Tabl. IV—5) prosty przez całą długość przechodzi grzbiet od tulei; długość 0,162, na tuleję przypada 0,05, na grot sam 0,112, najszersze miejsce grotu 0,025, grubość grotu z grzbietem 0,009.

Nowa Wieś (pod Pińczowem). Kielecka, p. Pińczowski.

Grot bronzowy o patynie „wodnej“ długi 0,032, z jednej strony tulei długość 0,015, otwór podłużny do przymocowywania na drzewcu. Tuleja przechodzi jako grzbiet aż do końca ostrza. Szerokość samego ostrza na początku 0,012.

Pełczyska. Kielecka, p. Pińczowski, g. Złota, p. Pełczyska.

Siekiero-klin o przekroju czworokątnym otłukiwany ze śladami gładzenia; długi 0,018, szeroki u ostrza 0,054, szeroki u tylca 0,025, grubość w tylcu 0,01.

Wedle informacji geometry p. Padechowicza w Pełczyskach jest wyniosłość zwana „Olbrycht“.

Piła. Kielecka, p. Kielecki, gm. Piekoszków, par. Chełmce.

5 sztuk pięknych kamiennych strzałek sercowatych.

2 frag. narzędzi krzemienych.

Połaniec. Radomska, p. Sandomierski, gm. i p. Połaniec.

4 szt. okrzesków długich krzemienych.

5 szt. sercowatych strzałek krzemienych.

1 grot bronzowy (Tabl. 1V — 6) długi 0,03, szeroki w skrzydłach 0,018. Grzbiet tulei przechodzi aż do ostrza.

Podłęże. Kielecka, p. Pińczowski, gm. i p. Pińczów.

1 mała sercowata strzałka kamienna.

1 fragm. młota bez otworu długi 0,084, gruby 0,05; walcowaty.

1 fragm. rozłupanego w kierunku osi długiej siekiero-młota o ostrzu polerowanym długi 0,106, szeroki przy ostrzu 0,028.

Przeczów. Kielecka, p. Stopnicki, gm. Łubnice, p. Beszowa.

Fragmenty strzał krzemienych sercowatych.

Obrączka z brązu; patyna zielona; średnica 0,012 i 0,01; grubość drutu brązowego 0,002.

Przewody. Radomska, pow. Opatowski, gm. Wieczyce, p. Jankowice.

Fragment naczynia (przystawki) z gliny czerwonoszarej; wysokość fragmentu (bez zakończenia górnego, którego brak) 0,12, śred. otw. gór. 0,08, śred. dna 0,07, obwód największy 0,515; na tym obwodzie cztery na krzyż idące pary sutkowatych wydatności.

Narzędzie z rogu jelenia (?) formy trójkątnej zakończone tępo długość 0,186, szerokie w tylcu 0,069, szerokie na przodzie 0,018, grubość kości 0,01.

Rawka pod Szczekocinami. Kielecka, p. Włoszczowski, gm. i p. Słupia.

Tablica żelastw historycznych.

Trupy (Trupienie, Trupień). Kielecka, p. Kielecki, g. Piekoszków, p. Strawczyn.

Fragment polerowanego kam. czworograniastego młotka przełamane w miejscu otworu; długi 0,05, szerokość 0,021 i 0,018.

Trzebieśławice. Radomska, p. Sandomierski, gm. Łoniów.

Klosz grobu podkloszowego zdobny rozdwojonym pionowo guzem. Wysokość klosza 0,38, śred. otw. gór. 0,37, śred. dna 0,12, obwód w szyi 1,262, obwód największy 1,632.

Turka (Turek — 9 w. od Kielc). Kielecka, p. Kielecki.

Wiadomość o zabytkach tej miejscowości publikował ś. p. ks. Wł. Siarkowski 1887 r. w T. XI. Dz. 1 „Zbioru wiadomości Komisji antropologicznej Akademii Umiejętności“; „Gazeta Krakowska“ № 96 z 1 grudnia 1824 r. podaje opis tej miejscowości bogatej wtedy w urny z popiołami.

Tablica okrzesków krzemiennych z kolekcji ś. p. prof. Rybarskiego.

Zagaje. Kielecka, p. Jędrzejowski, gm. i p. Mierzwin.

Przedmiot podany pod Dobrowodą, wedle relacji następnie udzielonych pochodzić ma z Zagaja. Jest to zatem przedmiot co do pochodzenia wątpliwy.

Co do Zagaja własności dr. med. p. Łuszczkiewicza mogę nadmienić, iż około r. 1903 tenże dr. med. zapraszał mię do przyjazdu do Zagaja celem zbadania istniejących tam kurhanów.

Zabrodzie. Kielecka, p. Olkuski, gm. i par. Żarnowiec.

42 szt. krzemiennych wyrobów, w tej liczbie 22 szt. sercowatych strzałek krzemiennych.

1 strz. poprzeczna; 9 skrobaczy krzemiennych.

2 frag. ceramiki neolitycznej, z nich jeden z ornam.t. z. nordyjskim.

Szydło z kości długie 0,12, grube u rękojeści 0,022.

Fragment kamienny, coś w rodzaju podstawy grotu strzały, długi 0,024, rozchylenie skrzydełek 0,038.

Zbrza Wielka (pod Zawichostem). Radomska, p. Sandomierski

Tablica 14 szt. fragmentów nożów krzemiennych neolitycznych długich od 0,044 do 0,136, szerokich od 0,017 do 0,042; niektóre starannie szczyrbione na krawędziach.

2 frag. siekiero-klinów otłukiwanych, oba są czworoboczne z krawędziami zaokrąglonemi długość 0,098, szerokość w tylcu 0,035, szerokość u ostrza (ubite) 0,048, grubość 0,028, długość 0,088, szerokość tyłca 0,021, u fragmentu otłuczenia szeroki 0,043, grubość u tyłca 0,013.

8 szt. fragm. ceramiki neolitycznej, jeden z ornam. falistym, ale bardzo starego typu.

Narzędzia kościane 3; długie 0,062 i 0,007.

Narzędzie z przełupanego żebra zaostrome dł. 0,138, szerokie 0,017.

Fragment z rogów dł. 0,056, szer. 0,025, gruby 0,02.

Zdzieci. Radomska, p. Sandomierski, gm. i p. Połaniec.

2 szt. strzałek sercowatych krzemiennych.

Złota (pod Sandomierzem, tab. VI). Radomska, p. Sandomierski, gm. i par. Samborzyce.

Do ozdoby zbiorów Muzeum Towarzystwa Krajoznawczego zaliczam wykopaliska ze Złotej. Wykopaliska te znalazł eksploatujący Złotą od 1889 r. p. Zdzisław Lenartowicz. Z ust p. Lenartowicza dowiedziałem się, iż w Złotej istnieje miejscowość zwana „Grodzisko“. Na wyniosłości znajdują się tam liczne groby neolityczne ze szkielecikami skurczonemi, jamy mieszkalne neolityczne, oraz cmentarzysko podkłosowe

Miejscowość ta jest olbrzymią osadą przedhistoryczną, a wydajność zabytków niebywała.

W r. 1889 prócz gabinetu archeologicznego przy Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie hr. Dzieduszyccy pozyskali 150 naczyń a w r. 1911 p. Erazm Majewski 32 naczynia. Mimo to Muzeum Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach posiada znaczny zapas okazów z tej miejscowości z daru p. Z. Lenartowicza.

Ceramika pozyskana przez hr. Dzieduszyckich opisaną została przez profesora uniwersytetu Lwowskiego Dr. Karola Hadaczka w T. IX. Dz. I, r. 1907 „Materyałów archeol., antropol. i etnograf.“ str. 4—10 z 10 tablicami.

W czasie poszukiwań p. Lenartowicza w obecności prof. T. Włoszka kustosza muz. Kieleckiego w 1909 r. w Złotej stwierdzono obecność kości wołów obok grobów ludzkich neolitycznych.

W Muzeum Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach znajduje się odtworzony przez p. Lenartowicza grób neolityczny ze szkieletem skurczonym t. z. Höckergrab.

Szkielet spoczywa na podłożu z gliny, obstawiony płytkami wapienia ustawionymi pionowo. Wymiary tych kamieni wahają się między $0,07 \times 0,1$ a $0,2 \times 0,2$. Prostokąt utworzony przez te kamienie tworzy $1,50 \times 1,19$. Szkielet wypełnia 0,8; w nogach wzdłuż całego tego boku leżały 3 wielkie neolityczne naczynia, zajmując 0,7 grobu. Wymiary tych naczyń: wysokość 0,26, 0,338, 0,237, śred. otw. gór. 0,08 i 0,074, 0,195, 0,155, śred. dna 0,1, 0,098, 0,08, obwód największy 0,75, 0,86, 0,63.

Naczynie wysokie 0,26 jest typowo kuliste Tab. VI (7) ma 4 ucha na krzyż na odległości 0,19 i 0,2 od dna.

Naczynie wysokie 0,338 jest jajowate i ma kołnierz wysoki 0,07.

Naczynie wysokie 0,237. Jajowate na kołnierzu 12 równoległych poziomych odcięć sznurka. Kołnierz szeroki 0,05 pod kołnierzem w 4 miejscach na krzyż po 2 sutkowe ozdoby, około dna sutkowe występy dookoła.

Przy szkielecie znaleziono wiele muszelek, fragment takiej muszelki w muzeum, długi 0,048, szeroki 0,033.

Prócz tego w grobie leżały 3 kamienie.

Skrobacz długi 0,052, szeroki 0,031 szczerbiony z jednego boku.

Fragment noża kamiennego szczerbiony, część od rękojeści długi 0,06, szeroki 0,022.

Fragment krzemienia pazurkowaty długi 0,047, szeroki 0,008, gruby 0,009.

Bursztynowe paciorki jasne zupełnie się rozsypane — długie 0,012, śred. 0,01.

Kości samego szkieletu o ile się dochowały, mają wymiary: kość ramieniowa 0,29. Fragment udowej (brak płaszczyzn stawowych) 0,375. Połowa obwodu szczęki dolnej 0,1.

Wybitną wartość naukową posiadają dwie (fragmenty) misy, pochodzące z jam mieszkalnych.

Misa (tab. V—1) neolityczna szaro-żółta z matowym połyskiem wysoka 0,12, śred. otw. gór. 0,185, a właściwie jest to rozpiętość łuku, którego wypukłość pionowo stanowi 0,004.

Misa neolityczna Tab. V (2) ciemno-szara-matowa, wysoka 0,094, rozpiętość łuku 0,9, dy wypukłość pionowa 0,053, śred. dna 0,09.

Inne zabytki z tejże miejscowości:

(6) Naczynie pokryte krustą jasno-szarą, zdobione wyciskaniami kreskami przy kołnierzu wysokie 0,2, śred. otw. gór. (brak całego wierzchu); śred. dna 0,065, obwód największy 0,56. Szerokość kołnierza do ornamentu 0,027.

25 sztuk fragmentów ceramiki neolitycznej.

8 sztuk fragmentów ceramiki neolitycznej bogato ozdobionej. Ucho b. ciekawe o zakroju na ansa lunata vel cornuta.

Tab. VI. № 4. Fragment wielkiego naczynia z gliny szaro czerwonej mat. Wysokość tego fragmentu miarą taśmową po wypukłości z jednej strony 0,37, z drugiej 0,24. Średnica otworu górnego 0,21 i 0,17; naczynie zgniecione przez ciśnienie ziemi. Około otworu tuż przy kresie 4 występy na krzyż. Obwód największy fragmentu 1,15, kołnierz cały szeroki 0,013, grubość ścian 0,006 i 0,008 (niżej).

10 sztuk narzędzi krzemianych.

Piękny polerowany siekiero-klin z rogowca, należy do typu prostokątnych, długi 0,157, szeroki u ostrza 0,061, szeroki u tylca 0,039, gruby u tylca 0,016.

Siekiero-młot z czarnego kamienia z otworem długi 0,108, szeroki u ostrza 0,064, szeroki u tylca 0,04, odległość otworu od tylca 0,03, od ostrza 0,057.

Siekiero-klin z rogowca czworoboczny polerowany długi 0,142, szeroki u ostrza 0,068, u tylca 0,033, gruby u tylca 0,019.

3 długie nożyki krzemienne długie 0,056, 0,064, 0,89, szerokie 0,013, 0,012, 0,02. Strzała krzemiana trójkątna ołukiwana wysoka 0,034, szeroka u podstawy 0,023, odstęp między skrzydełkami 0,009.

Siekiero-klin z rogowca czworoboczny polerowany długi 0,082, szeroki u ostrza 0,035, u tylca 0,02, gruby u tylca 0,009.

Siekiero-klin z rogowca polerowany długi 0,101, szeroki u ostrza 0,036, u tylca 0,02, gruby u tylca 0,008.

Siekiero-klin czworoboczny polerowany z jasnego krzemienia długi 0,083, szeroki u ostrza 0,042, u tylca 0,03, gruby u tylca 0,02.

W grobach Złotej znajdowano szczęki świńskie z kłami długie 0,24.

Fragmenty rogów jelenich, pokrytych naciekiem wapiennym; długi 0,26 gruby 0,058 o dwóch odnogach.

Cztery kamienie z czerwonego i szarego granitu do żarn. Trzy osetki do ostrzenia narzędzi kościanych, z nich jedna, może, służyła za małe żarna.

Czaszka ludzka bez dolnej szczęki.

Czaszka i kości wołu wydobyte z grobów szkieletowych skurczonych. Długość od początku osady rogów (tych brak) do końca kości nosowej 0,44. Szerokość kości czołowej między oczodołami 0,135, wielkość oczodołu (średnia) 0,06. Wysokość od krańca dolnego dolnej szczęki do początku (osady) rogów 0,295. Rozchylenie między szczękami 0,224, grubość szczęki w zgięciu 0,11. Łopatki tegoż wołu pokryte naciekiem wapiennym długie 0,3, szerokie w płaszczyźnie stawowej 0,065, w łopatce 0,16.

Zrębin. Radomska, p. Sandomierski, gm. i p. Połaniec.

Cztery strzały krzemienne sercowate, wymiary jednej: długość 0,03, szerokość między skrzydełkami (podstawa) 0,015.

Znacznie na północ od Kielc z gub. Radomskiej posiada muzeum dwie miejscowości.

Orońsk (Orońsko). Radomska, p. Radomski, gm. Kowala Stępcinna, zob. Maryn Wawrzeniecki. T. X „Materyałów antrop. archeol. i etnograf.“ Akademii Umiejętności w Krakowie, r. 1907, str. 47.

Mała tablica, na niej 7 fragm. nożyków krzemienych, 1 nukleus niewielki (rdzeń krzemieny) 2 fragmenty ceramiki szaro żółto czerwonej z ornamentem punktowanym, epoki wpływów rzymskich.

Wąchock. g. Radomska, p. Iłżecki, g. Wielka-Wieś, p. Wąchock.

17 sztuk fragmentów ceramiki typu wpływów rzymskich (punktowanej) podobnej b. do ceramiki z Łęgonic nad Pilicą (Dział wykopalisk przedhistorycznych Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie) 1 paciorek gliniany, 1 fibula żelazna typu rzymskiego długa 0,039, szerokość zwoju sprężyny 0,032, grubość kabłąka 0,014.

Kosin. g. Lubelska, p. Janowski, g. Kosin, p. Borów.

Fragmenty ceramiki typu grodziskowego i wczesnohistorycznego z ornamentem falistym i pasowym.

Informacya.

Od 1904 r. zbieram wiadomości o kurhanach rozrzuconych na południu Królestwa Kongresowego. Z kurhanów tych cztery zbadałem (Maryn Wawrzeniecki, T. X „Materyałów antrop. archeol. i etnogr.“ Akademii Umiejętności w Krakowie, r. 1907). Dzięki informacyi profesora p. Tadeusza Włoszka, kustosa Muzeum Krajoznawczego w Kielcach wiadomości moje co do kurhanów w kieleckiem uzupełniłem:

Kurhany istnieją jeszcze w miejscowościach:

Brześć pod Wodzisławiem,

Dębiany pod Pińczowem (rozorany),

Miernów pod Wiślicą, gm. Złota, dwa kurhany i cmentarzysko,

Moczydło pod Wodzisławiem.

Muzeum Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach posiada jeszcze kilka zabytków bez oznaczonych ściśle miejscowości znalezienia. Zabytki te pomierzyłem i dla pełności opracowania podaję. Bez wskazówki pochodzenia.

Grot krzemieny szczyrbiony, okaz wspaniały, prawdopodobnie z Radomskiego (dar długoletniego redaktora i wydawcy „Gazety Radomskiej“ p. Wróblewskiego) długi 0,013, szerokość największa 0,039, grubość 0,009.

Naczynie lepienne bez koła wysokie 0,2339, śred. otw. gór. 0,183, śred. dna 0,115, obwód największy 0,67.

Małeńka szara przystawka bez wskazania miejsca pochodzenia wysoka 0,023, śred. otw. gór. 0,030, śred. dna 0,039.

Ciężarek gliniany do sieci lub warsztatu tkackiego wielkość 0,112, grubość 0,085.

Fragmenty polepy glinianej wypalanej z odciskami drzewa i chrustu, które oblepiano. Pochodzą z depoz. sukces. ś. p. prof. Rybarskiego, a że miał on wiele neolitycznych przedmiotów z Damienic, gdzie góra, prawdopodobnie, pokryta była takimi jamami, więc sądzę, że pochodzą one z tamtych stron.

Złota (pod Sandomierzem). Uzupełnienie.

Dzięki znaleziskom dokonany w 1913 r. przez art. malarza p. Zdzisława Lenartowicza z Kielc, oraz wyborym fotografiom, wykonany przez p. Władysława Koterskiego do opisanych 1912 r. wykopalisk ze Złotej Sandomierskiej (g. Radomska p. Sandomierski, gm. i par. Samborzyce) przybywa następujące uzupełnienie.

Grób (— 1 Tab. I) szkieletowy, szkielet skurczony, czaszką zwrócony na wschód, nogami na zachód; w zachodniej części zawierał siedm naczyń neolitycznych.

Naczynie z gliny ciemnej, kuliste, na kołnierzu piękny ornament sznurowy falisty, niżej ornament utworzony z kresiek pionowych, tylko w jednej części naczynia ornament ten zastąpiony kreskami poziomymi, wysokość nacz. 0,28, śred. otw. gór. 0,165, śred. dna 0,085, obwód największy 0,92.

Naczynie (5—Tab. II) z gliny jasno żółtej dobrze wypalanej, na kołnierzu poziomy fragment sznurowy falisty i prosty, niżej częściowo ornament ryty z kresiek pionowych, oraz ryty w kształcie dwóch równoległych zygzaków, wysokość n. 0,21, śred. otw. gór. 0,165, śred. dna 0,06, obwód największy 0,48.

Naczynie (2—Tab. I) z gliny szaro żółtej, na kołnierzu ornament palcowy, krawędź naczynia zdobią wyciskane kreski. Wysokość n. 0,29, śred. otw. gór. 0,235, śred. dna 0,085, obwód najw. 0,9.

Misa, na kołnierzu ornament sznurowy falisty niżej z kresiek pionowych, wysokość m. 0,15, śred. otw. gór. 0,29, śred. dna 0,08, obwód największy 0,89.

Naczynie (3—Tab. I) z gliny żółto ciemnej, na kołnierzu ornament sznurowy falisty, niżej z kresiek pionowych, krawędź kołnierza zdobiona, wysokość n. 0,23, śred. otw. gór. 0,175, śred. dna 0,083, obwód największy 0,77.

Amfora neolityczna (typowa, 7—Tab. II) z gliny żółtej, na kołnierzu ornament sznurowy równoległy, niżej zdobienie kreskami pionowymi, średnica otw. gór. 0,115, śred. dna 0,08, obwód najwięk. 0,84.

Do inwentarza grobu № I należą:

Trójkątna strzałka kamienna.

Fragment noża krzemienego.

Strzałka sercowata kamienna.

Paciorki z muszli wykrojonej.

Grób (— II Tab. III) szkielet skurczony, czaszką zwrócony ku wschodowi, od zachodu trzy naczynia, z których pierwsze z lewej strony ma na sobie oparte części szkieletu (kości udowe).

Misa (4—Tab. IV) pierwsza z lewej strony, z gliny ciemnej, krawędź kołnierza na przestrzeni 0,19 zdobiona sutkowato półksiężycowatymi nierównościami, częściowo pokryta kreskami. Na kołnierzu ornament sznurowy poziomy falisty między podwójnymi prostymi poziomymi, niżej ornament frendzłowaty stempelkowy z kresiek; wysokość mis. 0,16, śred. otw. gór. 0,27, śred. dna 0,07, obwód największy 0,85.

Misa (2—Tab. III) z gliny ciemnej, krawędź nacinana, na kołnierzu ornament sznurowy poziomy falisty i pionowy między dwiema podwójnymi prostymi poziomymi. Niżej cztery rzędy pionowych kresiek wgniatanych, wysokość mis. 0,175, śred. otw. gór. 0,287, śred. dna 0,087, obwód największy 0,92.

Naczynie (3—Tab. IV) neolityczne, na kołnierzu ornament sznurowy z prostych poziomych, niżej frendzla wgniatana, krawędź nacinana. Podobizna wynosi $\frac{6}{7}$ naturalnej wielkości.

Do inwentarza grobu (— II Tab. III) należy fragment (10), oraz trójkątna strzałka kamienna.

Imielno. Kielecka, p. Jędrzejowski, par. Imielno.

Okazy ceramiki wczesnohistorycznej zebrane na cmentarzu koło kościoła.

Ludwików. Kielecka. p. Kielecki, gm. Łopuszno (Tab. VII i VIII).

Pan Zdzisław Lenartowicz rozkopał 1913 r. cmentarzysko ciałopalne (opis „Ziemia“ № 37, str. 612 z 13 września r. b.). Cmentarzysko to (60 grobów) należy do epoki przejściowej od brązu do żelaza (Tab. VIII—1).

Urna z gliny żółtej, wierzch gładki, część spodnia brzuśca obmazywana, wysokość urny 0,305, śred. otw. gór. 0,277, obwód najwięk. 1,25.

Urna z gliny żółtej gładka; spodnia część obmazywana, ornament z dwu linii równoległych, wysokość urny 0,26, śred. otw. gór. 0,23, śred. dna (brak dna)—? obwód największy 0,81.

Urna z gliny żółtej, wierzch gładki, spód chropowaty, wysokość urny 0,28, śred. otw. gór. 0,235 śred. dna 0,095, obwód największy 1,02.

Bronzy wydobyto razem z powyższymi urnami.

Szpila bronzowa o wygięciu w kształt szyi łabędzia (Schwanenhals Nadel).

Słupica. Radomska, p. Radomski, gm. Gzowice, par. Jedlnia.

Fragmenty ceramiki, strzały krzemienne, narzędzia długie kamienne, fragmenty młotów i t. p.

Stawy. Kielecka, p. Jędrzejowski, par. Imielno.

Uroczysko „Ogrodzieniec“ znaleziono tam skrobacz krzemienisty.

Uroczysko „Grodzisko“ jest to pagórek otoczony eliptycznymi wałami, w pobliżu znajdowano fragmenty ceramiki grube do 0,02; typ grodziskowy i wczesnohistoryczny.

Święcica. Radomska, p. Sandomierski.

Fragment ucha od naczynia przedhistorycznego.

Uwaga autora.

W opisach wykopalisk, a zwłaszcza wykopalisk ze Złotej Sandomierskiej często używam terminu: „ornament“ „zdobienie“. Jest to w nauce przeżytek, który stopniowo będzie musiał ustąpić miejsca innej racjonalniejszej terminologii. „Ornamentyka“ ceramiki ze Złotej jest typowym przykładem pewnej celowości. Niepodobna obecnie wobec porównawczych zdobyczy etnologii mniemać, iż czysty „przypadek“ lub wyłącznie „zamiłowanie piękna“ kazały człowiekowi z doby neolitu tak, lub inaczej, „zdobić“ naczynia, kładzione zmarłemu do grobu. Już z ilości tych naczyń można pewien myślowy uchwycić wątek; raz będzie ich „siedm“ (ani mniej, ani więcej), drugi raz „trzy“ (ani mniej, ani więcej). Jeżeli zapoznać się z pracami: „La Langue Sacrée“ Emile Soldi, Colbert de Beaulieu 1902 Ernest Leroux éditeur. 28 rue Bonaparte — Paris, albo z najnowszymi poglądami (1912) takiego Strausa Seger'a z Wrocławia wygłoszonymi w „Neue Erwerbungen der Prähistorischen Sammlung“ Sonderabdruck aus „Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift“. VI Band str. 45 i 47, natenczas poczniemy wyczuwać całą niestosowność wyrażen „ornament“, „ornamentyka“, „zdobienie“ dla tego, co właściwie być musiało utrwaleniem „myśli“ i „wierzeń“ pierwotnego człowieka.

Wąchock.

Urna z epoki wpływów rzymskich z 3 uchami (święte trzy) wysoka 0,222, śred. otw. gór. 0,25, śred. dna 0,135, obwód największy 0,87.

Szpila żelazna długa 0,013.

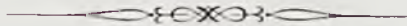
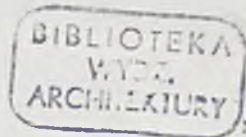
Nożyk żelazny długi 0,082.

Paciorek gliniany; średnica 0,041.

Żórawniki pod Pińczowem.

Fragment młota kamiennego (Tab. VIII—2).

Warszawa, 24/X 1913.

Zbiory wykopalisk przedhistorycznych w Muzeum Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach.

1

2

3

Złota Sandomierska. 1. Grób szkieletowy № 1. № 2 — 3 naczynia z tego grobu.

BIBLIOTEKA
WYDZIAŁ
ARCHAICZNY

BIBL. OTLKA
VYDZ.
ARCHITECTURY

Zbiory wykopalisk przedhistorycznych w Muzeum Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach.

5

7

4

6

Złota Sandomierska. Naczynia z grobu № 1.

1810
1810

M. Wawrzeniecki.

Tab. III.

Zbiory wykopalisk przedhistorycznych w Muzeum Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach.

I

2

Złota Sandomierska. I. Grób № II. 2 — naczynie z tego grobu.

BIBL C
V. 1
ARCHI. 2000

Zbiory wykopalisk przedhistorycznych w Muzeum Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach.

Złota Sandomierska. Naczynia i przedmioty z grobu № II. 3, 4, 8, 9, 10.

Naczynia i przedmioty № 5 Niegosławice, 6 Połaniec, 7 Jerzmanowice.

BIBL. C. J. K.
1912.
ARCHITECTURE

1

2

Złota Sandomierska. Misy neolityczne. 1. 2.

BIBLIC SA
V
ARCH...URY

Zbiory wykopalisk przedhistorycznych w Muzeum Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach.

4

7

3

6

5

Złota Sandomierska.

Urny z Ludwikowa pod Łopusznem.

BIBLIOTEKA
WYDZ.
ARCHITECTURY

Zbiory wykopalisk przedhistorycznych w Muzeum Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach.

1

2

3

4

1. Naczynia z Ludwikowa. 2. Młot kamienny z Żórawnik. 3 — 4. Urny z Czechowa (4 z misą-pokrywą).

BIBLIOTEKA
WYDZ.
ARCHITEKTURY

6265